

Vzpomínka na profesora Wolfganga Mittera

177

Je to necelý rok, co jsme se s profesorem Mitterem setkali při jeho každoroční návštěvě Prahy a Pedagogické fakulty UK. Netušili jsme, že je to naposledy. Zpráva o jeho skonu nás překvapila. Zemřel 23. října 2014 po krátké těžké nemoci, nedlouho po svých 87. narozeninách. Česká srovnávací pedagogika v něm ztrácí nezištného přítele, podporovatele a inspirátora.

Wolfgang Mitter (narozen 1927) prožil dětství a mládí v německy hovořící komunitě tehdejšího Československa. Pocházel z Trutnova, později rodina žila ve Svitavách. Univerzitní studia absolvoval již v Německu. Na pedagogické fakultě v Mo-

huči získal diplom středoškolského učitele, disertaci na téma *Karamzinovy politické názory* obhájil na Svobodné Univerzitě v Berlíně v roce 1954.

Profesní dráhu zahájil jako středoškolský učitel na gymnáziu v Kasselu. V té době se již začal zajímat o srovnávací pedagogiku. V letech 1964–1972 vedl Katedru obecné a srovnávací pedagogiky na Vysoké škole pedagogické v Mohuči a přednášel na Univerzitě v Hamburku, kde se habilitoval.

Další léta jeho života byla spojena s Německým ústavem mezinárodních pedagogických výzkumů (DIPF) ve Frankfurtu nad Mohanem. Zde vedl dvacet let oddělení srovnávací pedagogiky. Po dvě období (1978–1981 a 1987–1995) vykonával funkci ředitele ústavu. Současně přednášel na frankfurtské Goetheho univerzitě. Pracoval také v redakci německého časopisu *Bildung und Erziehung* a mezinárodního časopisu *International Review of Education*. Po roce 1998 jako emeritní profesor zůstal aktivním vědcem a pedagogem, publikoval řadu významných studií, přednášel dále na univerzitě, vedl doktorandy a účastnil se domácího i mezinárodního vědeckého života.

Profesor Mitter byl aktivním organizátorem vědeckého života v mezinárodních organizacích. Byl prezidentem Evropské společnosti srovnávací pedagogiky (CESE) v letech 1981–1985, prezidentem Světové rady společností srovnávací pedagogiky

178 (WCCES) v letech 1991–1995 a prezidentem Světové asociace pedagogického výzkumu (WAER) v období 1997–2000. Vyškolicil dvacítku doktorandů, kteří se stali jeho spolupracovníky a následovníky. Přednášel na univerzitách a konferencích srovnávací pedagogiky na všech kontinentech.

Vědecké a výzkumné práce Wolfganga Mittera zahrnují širokou škálu témat, bazálních problémů vzdělávání a vzdělávací politiky. Již na počátku vědecké dráhy obrátil pozornost ke vzdělávacím systémům východní Evropy, zejména Sovětského svazu a středoevropských zemí, sousedících se SRN, včetně tehdejší Německé demokratické republiky. Byl jedním z mála uznávaných odborníků, který znal a rozuměl vzdělávání v zemích za „železnou oponou“ v bipolarizované Evropě. Od osmdesátých let minulého století se intenzivně zapojoval také do mezinárodních projektů UNESCO, OECD a Rady Evropy.

Nové příležitosti výzkumné i vědecko-organizační přišly v devadesátých letech. Mitterovo výrazné angažmá ve srovnávacích výzkumech transformačního procesu a vzdělávacích reformách v postsocialistických zemích střední a východní Evropy bylo založeno na historickém a poznatkovém fundamentu, který se u něho dlouhodobě formoval a byl obohacen zkušeností z nové reality. Jeho analýzy, historicky zakotvené a reflektující politické a společenské změny v kontextu integrující se Evropy a globalizovaného světa, byly vysoce oceňovány. Mitterovy studie nechyběly v žádné významné publikaci srovnávací pedagogiky. Připomeňme za všechny syntetizující studii *Education in Europe: The way ahead*, jež uzavírá soubor studií evropských národních vzdělávacích systémů, který vznikl pod vedením týmu německých komparativistů, převážně pracovníků DIPF (2007).

V první dekádě 21. století se profesor Mitter zabýval intenzivně zejména problémy vlivu globalizace na vzdělávací politiku, pedagogické koncepce a výzkumná paradigmaty. Pozornost věnoval proměnám pedagogické praxe a internacionalizovaných vzdělávacích institucí.

Zvlášť srdečný vztah měl profesor Mitter k zemi, v níž prožil dětství a mládí. Zajímal se o českou pedagogiku, psal o českém vzdělání, pomáhal českým kolegům, podporoval spolupráci s českými institucemi a uváděl naši srovnávací pedagogiku na mezinárodní scénu. Už v roce 1990 jako jeden z prvních západních pedagogů přijel do Československa a v říjnu 1991 pozval pracovníky tehdejšího Ústavu pedagogických a psychologických výzkumů Pedagogické fakulty UK na první česko-německý seminář do DIPFu. Jako prezident WCCES inicioval a podpořil konání 8. světového kongresu srovnávací pedagogiky v Praze. Kongres, který se konal v roce 1992 pod záštitou prezidenta Václava Havla, měl hlavní téma *Vzdělávání, demokracie, rozvoj*. Byl příležitostí pro obnovení komunikace mezi pedagogy celého světa, mezi Východem a Západem, a byl významným impulzem pro českou srovnávací pedagogiku. Mitterův plenární referát byl publikován v časopisu *Pedagogika* (Mitter, 1993).

Intenzivní spolupráce pokračovala i v dalších letech, kdy Mitter pozval české kolegy do mezinárodního projektu Škola jako místo socializace a podpořil německá vydání publikací o českém školním vzdělávání a kurikulu. Sám publikoval řadu srovnávacích studií zaměřených na střední a východní Evropu (2001, 2003 aj.). Do České

republiky přijížděl prof. Mitter pravidelně každý rok, doprovázen svou manželkou Sylvií, která mu byla celoživotní partnerkou a oporou. Vytvářela příjemné prostředí pro odbornou práci svého manžela i pohostinnou atmosféru pro jeho zahraniční kolegy při návštěvách Frankfurtu; pozvání k Mitterům patřilo k hostitelskému rituálu.

V letech 2006–2011 byl profesor Mitter zahraničním členem Rady Centra základního výzkumu školního vzdělávání, které bylo společným projektem ÚVRV a IVŠV, výzkumných pracovišť pedagogických fakult Univerzity Karlovy a Masarykovy univerzity. V roce 2010 byl pozván jako plenární řečník na mezinárodní konferenci *Education Change in the Global Context*, kterou organizoval ÚVRV na Pedagogické fakultě UK v Praze. Jeho referát, v němž se zabýval problémy a trendy ve vzdělávání v postsocialistických zemích střední Evropy, byl publikován v tomto časopise (Mitter, 2010). Měli jsme spolu s ním velkou radost, že mu před účastníky konference byla udělena stříbrná medaile Univerzity Karlovy. Uváděl ji vždy na čestném místě mezi jinými poctami, kterých se mu dostalo, vedle belgického Řádu Leopolda II., německé Goetheho medaile či čestného členství Academia Europea nebo Ruské pedagogické akademie.

Je nám líto, že nás profesor Mitter opustil. Stopa této vzácné osobnosti však zůstává trvalou hodnotou ve světovém fondu srovnávací pedagogiky, jeho odkaz je inspirující i pro další generace pedagogů. Nezapomínáme a vzdáváme čest jeho památce.

Literatura

- Mitter, W. (1993). Výchova, demokracie a rozvoj v období revolučních změn. *Pedagogika*, 43(1), 3–8.
- Mitter, W. (2001). Education for democratic citizenship in Central and Eastern Europe in the mirror of globalization and transformation. In L. Limage (Ed.), *Democratizing education and educating democratic citizen: International and historical perspectives* (s. 141–165). New York, London: Routledge Falmer.
- Mitter, W. (2003). A decade of transformation: Educational policies in Central and Eastern Europe. *International Review of Education*, 49(1–2), 75–96.
- Mitter, W. (2007). Education in Europe. The way ahead. In W. Hörner, H. Döbert, B. von Kopp & W. Mitter (Eds.), *The Education Systems in Europe* (s. 135–148). Dordrecht: Springer.
- Mitter, W. (2010). Between retrospect and expectation: trends and dimensions of education in East Central Europe. *Orbis scholae*, 4(2), 41–60.

Eliška Walterová
eliska.walterova@pdf.cuni.cz